

ner, som icke bo udi Stocholms stad, hafve någre gateboder på någre platzer i staden iblandh borgerne och stadzens inbyggere annerstädz änn kringh um Järntorgit, effter som gammel sedvane vare pläger. Och um någon fremmende leijer eller tager sigh gatebodh på andre platzer i staden änn som här förmält är, dhå schal både hann, som leijer, så och then, som uthleijer, therföre straffes, och böthe hvardere fyretije march.

Till thet 15, schole borgemestere och rådth udi Stocholm, när någre saker for rätte komme, som icke finnes i lagen uthtrychte, ransake och dömme ther um effter theris bedzte samveth. Och schal then dom blifve så fast som någon annen, doch ath appellation altidh må ske under oss och vårt elschelige rikis rådth effter Sverigis lagh; och när någre främmende saker schole förhöres, ransakes och dömmes, dhå schal ther till brukes halffparten utländske och halffparten inländske, på thet alle saker thäss schickeligere schole förhandlade varde, och ath the fremmende icke schole hafve sigh till ath beclage um någon orätt.

Till thet 16, schal ingen borgere, hvad heller han bor i Stocholm eller annerstädz i Sverighe, hafve borgerschap udhi någre tydske eller andre fremmende städer, vidh sådane straff, ath alt godz, som hann handler medh, schal vare under Sverigis crone förvärcket.

Till thet 17, schole inge lösachtige qvinfolch, som otuchtigt lefverne före, drage någet gull, anten käder eller ringer, icke heller någet förgylt sölff, sidentygs cläder eller doker, som erlige borgersker och danneqvinner hafve pläge. Och ther någon lös qvinne sådant på sigh drager, dhå schal hon thet alt sammens hafve förbrutidt och förvärcket.

Till thet 18, schal intedt godz, som förbrutidt varder udi Stocholm eller i förstäderna på Norre och Södre malmer, ryckes eller rappes af fougden eller någre andre, för änn thet för sitttende rätt udhi rådthstufven lagvunnit är; skole och kämnenärerne alle sakörer upbäre effter lagen, och ingen sak schal hemligen fördrages och uptages vidh högste straff.

Till thet 19, schole alle olaglige hampner och alt landzköp, som Stocholms stadh, så väl som flere köpstäder udhi hele Sverigis rike, till stor schade och hinder är, aldelis aflegges, och hvar någre varde beslagne, som sådane hampner medh köpenschap besökie eller och landzköp bedrifve, dhå schole the hafve förvärcket allt godzet, the hafve medhfare, och ther till fyretije march, doch um någre varde

medh skip väderdreffne inn udhi någre hamner eller viker och kunne icke igen uthkomme, uthan blifve ther um vintertidh innefrosne, schole the dhå icke ther medh hafve förvärcket godz eller penningar, när the elliest icke bedrifve landzköp.

Till thet 20, schole inge, udi hvad stand the hälst vare kunne, fördryste sig ath öfverfalle borgemestere och rådih i Stocholm, icke heller borgere eller andre, som ther bygge och bo, medh hugg eller slagh inne udhi staden vidh lifs straff; icke schole heller någre obeskedeligen och förachteligen udhi någon måtte medh försmädeligh ordh, som theris äre och redelighet gäller, upå them antaste; hvilken thet gör och icke kan bevisedt, straffes, effter som i stadzlagen udhi thet trettonde Capittel i Konungsbalcken ther um förmäles. *Item* um någer elliest bruker onyttig munn upå them uthan skäligh orsak, thå schal hann och therföre varde straffedt medh fengzle, effter som saken kräfver. Schal och ingen fördryste sigh till ath före osann och skadelig tiender eller rychte iblandh menige mann vidh straff till lif och godz.

Till thet 21, schal och allom förbudt varde ath drage fordels väryer udhi Stocholms stadh eller udhi förstäderne på Norre och Södre malmer, som äre ladde och spänte rör eller andre sådane mordhvärier. Varder någon beslagen, som slike väryer drager, thenn samme schal straffes medh torn och järn på en månedz tidh. Kann och någon varde tilvunnen, ath han gör eller achter göre någem schade i staden medh samme värier, hafve förbrutidt lifvet och schal straffes uthan alle nåder, ingen undentagendes, hvarcken ryttere, knechter eller andre, doch måge the, som på slottedt och i staden på vacht vare schole, *item* våre eigne hofftiennere och andre, som schole achte på vår egen kong:e person, drage och bruke sådane värier, som ther till behöfves, och the af oss blifve beskedde till ath drage, *item* när ryttere eller knechter udaf staden till mustringh eller elliest udhi någre synnerlige värff uthdrage eller indrage, schal them och thå effterlates ath hafve hos sigh sådane värier, som the af oss varde beskedde till. *Item* alle hoffmän och knechter måge och drage svärdh, rapper, korte dägner, och inge andre fordelsvärier. Inge fremmende köpsväner eller andre schole drage någre värier udhi Stocholms stadh, vidh thet straff, som i stadzlagen udhi Rådstufvebalcken i thet fierde och trettijende Capittel förmäles, medh mindre vi eller våre effterkommende Sverigis konunger för synnerlige orsaker schuldh varde thet någre personer effterlatendes.

Till thet 22. Effter på någon tid tilgörendes hafver varit mykin oschickelighet udhi Stocholms stadh medh bygninger, så ath mäst um kringh hele staden hafver varit bygt stenus och trähus alt i hop, thesligest hafve och the stenus, som i staden äre bygde, varit tächte medh sväre och ovarachtige tak, som mere hafve röt och förderfvet husen änn them vidh macht hollit, effter som ögenskenligit är, ath en stor hop stenus tak af thenn svårhet och tunge, ther upå varit hafver af bräder, mose, tegelstener, näfver och ther ofvan upå jordh, äre förrotnede och sedan faldne nidh i husen, och äre på thet sidste ther af blefven förderfvede; är och offte stor skade sked i staden af eldh, som är lös vorden udhi the trähus, i staden varit hafve, etc. Så hafve vi (: näst Gudz alzmechtigstes tilhielp:) achtetd sådane oschickelighet, skade och farlighet her effter genum thässe effterföliende medel afschaffe, udhi så måtte, ath alle trähus udhi Stocholms stadh schole her effter platt aflagde varde, och udhi staden igen upbygges anten hele husen af sten eller och standelvärchshus, och schole samme hus till thet minste vare tre våningar höge, och alle standelvärchshus schole vare uthan till medh tegelsten betächte, så ath på them inthet trävircke synes schal; och på thet ath vådelden icke schal kunne hächte på hustaken, så hafve vi för godt annsedt, ath alle hus i staden schole här effter täckes anten med holtegel eller medh sådane sten, som elden icke lätteligen kann påhächte. Hvar och någre hafve lust och förmögenhet till ath täcke theris hus medh bly eller kopper, dhå måge the thet väl göre. Och schole sådane jordtak, som tilförenne umtalet är, udhi förskrifne Stocholms stadh her effter aldelis aflagde varde.

Till thet 23. Effter icke ringe macht upå ligger, ath Stocholms stad altidh blifver väl achtet och forsed medh vacht och vårdh både för eldsvåde och andre farlighe lägenheter schuldh, therföre schole någre förtrogne personer schickes, som ther upå altidh achte schole. *Item* måtte och altidh någre faste borgere sielfve vare medh på vachten, på thet ath theris hustrur och barn thäss sächrere udhi husen sikh förholle kunne. Udhi förstäderne på Norre och Södre malmer schal och holles vårdh och vacht af them, som ther bygge och bo, på thet ath the och måge ther hafve thäss mere tryghet och säkerhet bådhe för eldsvåde och andre farligheter schuldh.

Till thet 24, schole och förtrogne faste borgere tillschickes, som stadzens portnychler, så och bomnychlerne, udhi antvardningh

hafve; och um någon varder funnen, som them missbruker eller ther medh otroligen handler, dhå schal thenn samme till thet högste straffedt blifve.

Till thet 25, schole och någre förståndige och förtrogne män tillschickes, som achte på aldermännen för embeterne, så och på alle handvärckere udhi Stocholms stadh och udhi förstäderna, ath the måtte fliteligen och troligen bruke theris embethe och handvärch och icke ther medh bruke någon falskhet eller bedrägeri. The samme schole och hielpe till ath afschaffe then fördyringh och uppsättningh, som embetzmän eller handvärckere otillbörligen bruke, och så laget, ath the icke tage för sitt arbethe mere än som like och skäl kann vare, vidh tillbörligit straff.

Till thet 26, schole någre tillschickes, som altidh achte upå, både udhi (staden och) förstäderna på både malmerne, ath ther städze måtte holles rent på alle gather och alle gränder, och hvar någre finnes, som gatherne för theris hus och gränder icke holle rent, när the äre en rese förmante, och icke strax lägge ther böther upå, böte tre march för hvar rese, som orenlighet sedan på theris gathur funnen varder, och ändhå samme orenlighet af vägen borthschaffe; och på thet ath thäss bättre tillfelle måtte vare till ath holle alle städz rent i staden, så schole alle beställe för theris hus rennestener af slätt täliesten, hvilke lätteligen altidh kunne holles rene.

Till thet 27. Efftter the löse vedegårder, som udhi Stocholms stadh vare pläge, äre ther icke nyttige, för eldsvåde schuldh, therföre schole the och aflegges, och ingen schal her effter hafve sin vedh inne i staden udhi sådane löse vedegårder, uthan ther någre vele ändeligen hafve vedegårder inne i staden, dhå schole the lathe mure them up af sten och ingelunde af trä upbygge.

Till thet 28. När någre fremmende komme till staden och tage sig herberge anten hos borgere eller andre, dhå schal värden i huset strax lathe både slotzfougden och borgemesterne fornimme, hvad hann hafver fått för gäster, vidh tolff march sak.

Till thet 29, schole inge gäster färdes eller drage af staden uthan slotzfougten vethschap och förlof vidh fyretije march sak; och ther gästen far borth uthan sådane beskedh, schal dhå värden svare för gästen, doch schal ingem förvägres förlof ath färdes i sine rättfärdighe ärender, enär thet varder begäret.

Till thet 30, schal ingen borgere i staden tage främmande mänds penninger till ath köpe them tillhande godz eller varur medh, vidh ottetije march sak och ther till godzet medh förbrutidt.

Till thet 31, schal ingen köpsvän fare um kring i landet anten ath köpslage eller uppkräffie gäldh uthan passebordt¹, vidh fyretije march straff och ther till både godzet, som hann hafver medhfare, och gälden, som upkräffs, förvärcket och förbrutidt.

Till thet 32, schal ingen sig företage ath bygge heller bråde² skip vidh broen innen för stadzens bom, vidh tolf march; och ther någon ther um blifver förmant och vill ey thet aflathe, hafve alt förbrutidt, thet hann dhå bygger.

Till thet 33, schal ingen kaste barlast udi hampnerne, vidh etthundrede march straff.

Till thet 34, schal ingen belägge något skip i bommerne länger, änn han kan ther uth um sigh förtöghe, vidh fyretije march straff. Och um någon thet gör och får ther öfver skadhe, schal hann dhå för ingen hafve thet ath claghe.

Till thet 35, schal ingen embetsman eller handtverckere heller löse qvinner uppeholle någon brygggestol vidh tiuge march sak, uthan hvar handvärckere schal näre och behielpe sigh medh sitt handvärcke.

Till thet 36, schal ingen tieniste dräng eller pige forholle sig udhi Stocholms stad eller udhi förstäderna, medh mindre the vele strax tage tienist, vidh sex march straff.

Till thet 37, schal ingen fördriste sig till ath göre stadzens tiennere, eller them, som stadzens ärende ghå, något öfvervoldh eller orätt anten medh ordh eller gärningar, vidh thet straff, som saken effter Sverigis lagh kräfve kann.

Till thet 38, schal ingen hafve någre svin inne udhi Stocholms stadh vidh samme svins förvärcken, och böthe ther till tre march för hvart svin.

Till thet 39, schal ingen stige af broen och in udhi någre skip, schutor och båther till ath köpslage ther, vidh tiuge march straff, och miste thet han köpte.

Till thet 40, schole inge kötmångere göre någre borgere förfångh eller förköp på boschap anten udhi Stocholms stadh eller udhi förstäderna på Norre och Södre malmer emillen Michelsmesse och Mårtensmesse³; vidh tolf marches straff för hvar rese ther emoth sker.

Till thet 41, schole alle träbygninger udi Stocholms stadh

¹ Pass, på franska *passeport*.

² Bestryka med tjära.

³ Från 29 september till 11 november.

så och the boder, som uthen för stadzmuren vesten till upsatte äre, med thett förste nederbrytes och borthföres; och thenn, som i staden nu trähus hafver och innan tri års tidh her effter icke hafver them nederbrutedt och borthfördt, då skall han samme trähus hafve forverkedt, och skole (de) dhå ändeligen nederbrythes och iffrå ägenderne borttages, ther hvar må vette sigh effter rätte.

Alle förschrefne punchter, stadger och ordningar schole endeligen effther theris innehold vedh macht holdne blifve, vedh thett straff, som här i samme stadger tillförenne förmält är, och tess till yttermere visse lathe vi hengie vårt kong:æ secret her under, och hafve meðh egen hanndh underschrifvit. Gifvit på vårt kong:æ slotth Stocholm thenn tijende daghen *martii* åren effther Christi födelse tidh femptonhundrede på thett siuttijende.

Iohannes R. S.

39. **Johan III:s resolution på stadens besvär om olaglig handel i uppstäderna m. m. Borgholm den 19 juni 1572.**

Riksregistraturet (*Konung Johans registratur*) 1572 ff. 182—184.

Vi hafve bekommit edher schrifvelse, trogne undersåther, och ther utaf, såsom utaf vår tro undersåters Willam Dantzewils mundtlige berättelse, förnummidt edert anverfvende, så hafve vi oss nu ther upå så förclareddt, såsom här effter följer.

Till thet förste förmeller eder schrifvelse, att the fremmende drifve udi upstäderna, så och öfver hele rikedt, en olaglig och olidelig handel och vixel. Ther på gifve vi edher så för svar, att sådane handel är oss aldeles och högeligen emoth, vele och lathe förbiude, att sådant här effter schall blifve afsteldt och afschaffedt. Men thett I schrifve, att en part berope sigh på fribref, som the seie sig hafve på vexlen, så vethe vi icke någre sådane bref vare utgifne annerledes än udi thenn acht, att the, som sådane bref hafve bekommit, schole ther medh sökie vårt gagn och bedzste

och icke missbruke them sigh till profit och färdel. Förthenschuldh hafve vi och gifvidt våre tilförordnade godhe män och stadthållere i Stocholm, tesliges och alle våre fougter, udi befallningh, att the schole hafve här ett tilbörliget upseende medh, och hvem som helst ther medh blifver beslagen, att han något mynt upvexler heller upköper något sölf, uthen till vårt behof, schall hafve förbrutidt och förverckedt thett han i så måtte hender emillen hafver; ther af vele vi effterlathe them en tridie del, som sådant röije och beslå kunne.

Thernest förmeller eder schrifvelse, att alle köpmans varer, både på Ålandh och annerstedz, ther som något är förlänt, så äre förbudne, att täden ingen tilföringh scher till Stocholm såsom tilförenne, så vethe vi sådant icke vare schedt medh vår vilie, och thett som thett vore af then högmechtige furstinne fru Catherina, vår salige käre her faders, högloflig i hugkommelse, effterlathne drötningh, vår käre fru modher, heller hennes Kerlighetz fougter förbudit, så är thet icke schedt med vårt tilståndh, effter thett och synnerligen är förbehållidt udi h. K:s donations bref på sitt lifgedingh, att sådane tilföringh icke schall blifve våre undersåther i Stocholm eller annerstedz förhindret, ther um vi och nu hafve latidt h. K. påminne, att h. K. ville lathe tilseie sine fougter, att the sådant här effther hafve fördragh.

Till thet tridie lathe I förstå, att för många obekende fremmende sättie sig nedh i Stocholms stadh och vele icke vare under stadzens rättighet och tunge, så vele vi ingelunde hafve sådant tilstادت, uthen hvilcke the helst kunne vare, som ther vele bo och bruke borgare näringh och handel, the schole effter våre privilegiers innehåldh aldeles vare under stadzens rättighet like medh andre borgare, men the thett icke göre vele, schole icke heller blifve ther besittiendes, uthen förse sig på en annen stadh, oanseendes hvilcke the helst äre, som någon sådane fri handel och köpenschap ther bedrifve, men att förmene någon fremmende att befrije sig ther i staden, såsom I föregifve, kunne vi thet icke göre, när som the vele blifve under samme rättighet och privilegier som andre stadzens invånere, dogh schall man hafve ther gott inseende medh, att the, som medh något synnerligidt gifftermål ther vele befrije sig i staden, måtte vare erliget folck och af erligh slächt och herkumpst.

Till thet fierde, att bönderne i Stocholms skäriegårdh så väl som udi Helsingelandh och Norrebrottu sielfve segle utlendes medh theris godz och varer, thett schall them icke blifve efftherlatidt,

uthen vi vele lathe sådant ännu yterligere medh våre schrifvelser förbinde, såsom thet och tilförenne af oss är vordedt förbudt.

Till thet femte, att någre marckneder udi Södermanlandh schole i förgången vinther vare förbudne för then plåge schuldh, som hafver vanckedt udi Stocholm, thett är icke tilförundrendes, och kunne väl täncke, att sådant förbudh för ingen annen orsak schuldh schedt är än therföre, att then Gudz plåge pestilentie icke schulle therigenom utsprides i lantedt, och ther som Gudh teckes, att samme plåge kan stilles, som oss och förhoppes, så förse vi oss, att sådane förbudh hvarcken i vår kære broders, then högborne furstes hertigh Carls etc. furstendöme heller elliest ytermere sche schall, uthen att hvar må handle och vandle medh hvar annen, såsom tilförenne af alder varidt hafver.

Till thett siette gifve I tilkenne, att I effther vår befalningh hafve förordnedt någre till, som medh vår köpman schole sättie köp på alle fremmende varor, till Stocholm ankomne. Thett är oss behageliget; vi såge och gärne, att I vele finne väger och medel ther till, att ett vist köp måtte setties och göres på the inlendzsche varor, på thet vårt mynth icke måtte så blifve vanvyrdet och ringe achtedt i köpshandelen, som nu scher ther medh, besynnerligen att man här inbyrdes så oskäligen försätter både järn, kopper och andre varer utöfver sitt rätte värdhe, ther af the fremmende seden tage orsak att stägre theris godz och varor.

Till thet siunde, hvadh tollen belanger, som I begäre frihet upå för them, som theris seglation bruke till Norbottn, äre vi ther med nådigest tilfridz, effter som våre privilegier ther um förmelle, dog schall under samme frihet icke försvares någet annedt godz, uthen hvadh som hvar i sunderhet med rätte tilhörer. Udi like måtte äre vi gunsteligen tilsinnes att effterlate Stocholms stadh till gode och förbättringh, oss till en behagelig tidh, tridie parthen af all toll, som the fremmende utgöre, medh thett beschedh, att sådant måtte anvendes till stadzens befestningh, och att borgmestere och rådth måtte hafve tess flitigere och bättre upseende ther medh, att samme toll måtte rätt upschrifves och utgöres, och på thet man till någon viss upbörd med samme toll komme måtte, så schall han icke förpartes än som åredt är förlupidt, och seden på en viss tidh så deles och skiftes, att vi bekomme tvedelerne och staden en tridingh af samme toll.

Till thet sidzste, effther vi och besinne vare förnöden, att staden medh flere borgmestere måtte blifve försed, så hafve vi för gott

ansedt och förordnedt, att Nils Hansson, som tilförene hafver varidit stadzens sindicus, måtte till samme borgmester embethe brukes, och vele, att vår tienere n. n. måtte strax förordnes i hans stadh.

Hvadh the andre ärender belange, som förnämde Willam Dantzewill oss på edher vägne hafver tilkenne gifvit, ther på hafver han bekommit mundtlig beschedh och svar af oss, och hafve edher, trogne undersåther, thette icke veledt förhålle. *Datum ut supra.*

40. **Johan III:s bref om privilegernas upprätthållande och om malmarnas förhållande till staden. Västerås den 18 februari 1573.**

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref.* — Johans sigill (vax med öfverlagdt papper) omedelbart under texten på sid. 3. På sid. 4 är antecknad: »Blef läsit upå rådhestugen för Norremalmsbor och borgerskapet then 26 martii anno 73.» — Återfinnes i Reg. under den 19 (icke 18) februari 1573.

Vi Johan thenn tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendes etc. konungh, göre vetterligit, att, effter thet vi altid, sedhen vi af Gudz milde försyn äre kompne till thenn kong:e regering, hafve ju stådt och yactet ther effter och gerne sedt, att alle köpstäder her i riket måtte både medh en godh politie och ordning, tesligest med bygninger och eliest blifvit förbättre och förmerede, dherföre vi och allrede störste parten och synnerligen the förnämste städer medh bättre privilegier och större friheter hafve gunsteligen försörgt, änn the någon tid tilförene udi the konungers tid, som her för oss regerede, haft hafve, och effter vi förnimme, att sådane våre gode ordningar och mening blifve mychit vanvördede och af en part ringe actede, synnerligen udi Stocholm, som är hufudstaden här i riket, ther och störste mantal och samqvemden är, både af inlendzske och fremmende, dogh, upå thet att, hvad som vi i så motte af en kongligh och god välmeningh både medh privilegier, statuter, byg-

ninger och eliest hafve både med våre kongelige bref och befalningar latidt förordne förskrifne Stocholms stad och tess invonere till beste och förbättring, måtte blifve vid macht hållidt och efterkommedt, then, ther och motvilligen öfverträder, kunne tilbörligen straffedt blifve, dher före gifve vi her med, som vi och nu udi thette vårt kongelige brefs kraft gifve och efterlate oss elschelige våre trogne undersåter, borgmestere och råd udi förnämde Stocholm alle samptligen fulmacht och fullkomlig befalning, ther med hafve ett troget och flitigt upseendhe i så motte, som her efter föllier.

Till thet förste, att the privilegier och statuter, som vi förskrifne stadz inbyggere unndt och gifvit hafve, måtte udi alle sine puncter vid macht holdne blifve, och att the them icke öfverträde och missbruke, andre städer till skade.

Ther nest, hvad som vi nu hafve befalet staden tillgode, både medh bygningar, sammeledis att the många onyttige trähus, ther äre, kunne blifve bårtrifne och af staden utförde, motte och udi alle motte blifve efterkommdt, ther till alle, the i staden bo och ther husägende äre, schole vare förplictige att hielpe till, efter som privilegerne och statuterne inneholle.

Till thet tridie schole och förbemälte våre gode männ, borgmestere och råd, sampt medh våre tilförordnade statholleres och befalningsmäns tillhielp på Stocholms slått hafve macht och befalning att ordne och stadge, hvad som kann vare staden udi en god ordning både nu och i framtiden nyttigt och gagneligit, synnerligen att thenn ordning och köp, som vi nu hafve latidt uprätte både på inlendzsche och utländzsche varer¹, motte holles vid macht, och alt mångleri och annedt olage köp, sammeledis all orenlighet i staden afskaffes, *item* um arbetzlön och verdering medh alle embeter och handtvärcks folch, ölsälning, åkeres, drageres, dagekarlers och legions lön, sampt all annen godh ordning, så att alle the, som i staden så väl som på mallmerne bo och bygge, måge sådanne ordning och stadger vare undergifne, hvar effter sitt stånd och kall.

Vi hafve och ther till gunsteligen samtycht, att the, som på Norremallm boendes äre, schole like med them, som på Södremalm bo, her effter vare medh Stocholms stadz inbyggere inräcknade udi alle rättigheter, både med skatt, gestning, rättgångs saker och andre utlager, undentagendis theris tomtörer och dagsvercker, hvilke

¹ Köpordning, antagen i Vadstena i januari 1573, är tryckt i *Sv. riksdagsakter* II sid. 457 ff. samt öppet mandat om samma köpordning af 7 febr. 1573 i *Stiernmans Commerceförordningar* I sid. 227 ff. och *Sv. riksdagsakter* II sid. 466 ff.

the årligen schole göre till Stocholms slått. Så schole och offtenämde borgmäster och rådhi i Stocholm hafve full macht till att fullföllie med *executiones* och straf på alle laglige afsagde domer, som ther i staden ske kunne, undentagendis hvad som är högmålssaker, them vele vi hafve oss förbehollidt, och ther um schole the sigh hos oss förvette, för ånn the med straffet fullföllie.

Biude förthenschuld her med och alfvarligen befale våre trogne menn och tillförordnede stathollere och befalningsmenn på Stocholm, udi hvad stånd och dignitet the helst vare kunne, att the äre förbemälte borgmestere och rådhi her udinnen behielpelige, att sådanne vår fullmacht och befalning motte vid macht hollen blifve. Sammeledis vele vi her medh hafve alle våre trogne undersåther, menige borgerskapet och alle andre, bådhe inlendzsche och fremmende, ehvadh namn och embete the helst hafve kunne, gunsteligen och alfvarligen förmanedt, att the sigh lathe her udinnen finnes aldellis hörige och lydige, välvilligen effterkommendes hvad som våre troghne menn i slike åller andre motte till stadzens nytte och bedzste tillseijenndis och befaennendes varde; så frampt att thenn ther later sigh her emot finne ohörsam och motvilligh, skall therföre effter Sverigis lagh tilbörligen straffedt blifve. Ther hvar och en så väl på mallmerne som i staden måge vete sigh aldellis effterrette, och täss till större visse hafve vi thenne vår fulmacht med eghen hannd underschrifvit och vårt konng:e secret her nedhen före vetterligen tryckie latidt. Gifvit och schrifvidt på vårt slått Västerårs thenn 18 *februarii anno* etc. 1573, udi vår regemenntz tid på thet fämpte.

I. R. S.

41. Johan III:s bekräftelse på stadens ägande- och nyttjanderätt till gillestugan. Västerås den 19 februari 1573.

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref*. — Johans sigill (se under N:o 40) omedelbart efter texten på sid. 2. På sid. 4 finnes antecknad: *Blef läsit upå rådhestugen udi Jacob Baggens och Erich Björnssons närware 26 martii anno 73*. Såsom synes här nedan, är brefvet odateradt, i det att slutmeningen af förbiseende lämnats oafslutad. Det återfinnes emellertid i riksregistraturet (*Konung Johans registratur*) 1573, f. 27 v., dateradt såsom i öfverskriften.

Vi Johan then tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendis etc. konungh, göre vetterligit, att effter thet oss elschelige våre trogne männ och undersäter, borgmestere och rådhi i Stocholm, hafve på thet underdanigste för oss berättet, att Varfrue gillestufve, ther i förnämde vår stadh Stocholm på Sielegårdzgatun belägin, hvilchen utaf ålder hafver varidit bruket till att hälle ärlige och hederlighe samqvemder udi, blifver som offtest them ifrå taghen både till fremmende legater, så och eliest till våre embetzmän, schrädder och segelmakere, tesligest och till att ther inlegge gärder och proviant udi, så som nu någre år schedt är, ther igenum förnämde gillestufve blifver slätt nederrödt och i grund förderfvet, effter ingen later sigh något värde um hennes bygning, och förthenschuld udi underdanighet begeret, att the motte niuthe och behälle samme gillestufve fri och obehindret, ther till hon utaf Stocholms stad upbygd är, och såsom gammelt och for(n)t varit hafver, tilbiudendes sigh vele uprätte och förbättre henne på thet bedzste och flitigste, staden till nytte och pryding och icke allenest sigh uthen och så väl adelen som thenn menige mann till gode, när the någre annsenlige och synnerlige bekostneder anthen med bröllops högtider eller eliest ther begere hafve förhänder, så, allthenstund thet icke allenest hafver varit af ett gammelt bruk her udi thette kunge rike Sverige med sådanne gillestufver, uthen är och en låflig sedvane udi fremmende land och städer, dherföre hafve vi samme theris ödmiuke begeren icke velet them afslå eller förvägre, uthen heller af synnerlig gunst och nåde stadfäst, bevilliget och bebreffvet, som vi och nu udi thette vårt kong:e öpne breffs krafft stadfäste, bevillige och bebreffve förbemälte våre undersäter i Stocholms stad offtenämde gillestufve samt alle the våninger och rum, som ther tillyde, och synnerligen thet lille hus alldernest norden um samme gillestufve, hvilchit ther till är köfft med stadzens pen-

ninger till ett skafferie, så att hon med alle sådane tilbehöringer her effter aldelis må och schall blifve bruket till förbemälte Stocholms stadz nytte, gagn och fordel, såsom fordom och af ålder varit hafver, och till inthet annet, förbiudendes förthenschuld her med våre stadthollere och befallningsmän på Stocholm sampt alle andre, udi hvad stand och condition the helst vare kunne och för våre schuld något äre plichtige till att göre och lathe, udi någon måtte göre förnämde våre troghne män och undersåter i Stocholms stad något hinder eller förfång på förskrifne gillestufve eller hvad som ther tillyder, vid vår ogunst och straff. Ther hvar och en vet sigh effter rätte. Gifvit

I. R. S.

42. **Johan III:s resolution på stadens besvär angående handeln och andra ärenden. Västerås den 24 februari 1573.**

Original på papper, inlagdt bland pergamentsbrefven i Stockholms rådhusarkiv, tre ark hophäftade med tunn blågul snodd. Texten upptager 8 sidor. Sigill (se under N:o 40) fästadt under texten på den 8:de sidan, öfver den framdragna snodden.

Svar, som vi JOHAN then tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendes etc. konung, hafve gifvit oss elschelige våre trogne undersåther, borgmestere och råd h udi vår stadh Stockholm, på the besväringer, som the igenom dheris utskickede Nils Hansson, Oluf Gregersson och Påvel Sasse udi underdånighet hafve latidt andrage. *Actum Vesterås then 24 februarii anno etc. 1573.*

Till thet förste. Hvad then nordlendsche seglation belanger, som the föregifve icke allenest af någre städer, uten och bönder udi Botnen hemligen och olofligen ske skall til Tydzland med *victualia* och andre varer, som för monge orsaker och lägenheter skuld

*Handl. r.
Allt för alla
Botnen*

äre förbudne att utföres af rikit, och för thenskund underdånigest begäre, thet sådent måtte udi tidh blifve afskaffet och förtagedt, althenstund thet ingen ringe orsak til thenne dyre tidh varit hafver, så äre vi nådigest tillsinnes sådent igenom våre mandaters bref ännu alfvarligen förbiude late, så att ther um ett general och alment förbudh skall utgå, ther emot ingen, udi hvad stad eller landzende thet hälst kan vare udi Sverie, skall sigh fördriste något att göra eller företage, vidh thet straff, som udi samme mandat uttryckt och förmeldt blifver. Ther um och våre stadthollere udi alle landzender skal blifve tillschrifvit och alfvarligen befaledt, att the therudinnen ett flitigt inseende och nogsam execution hafve och göra skole, efter thet vi icke kunne eller vele lide, att hvad som udi then ene staden eller landzenden blifver förbudit, skal medgifves och efterlates udi then andre, dog the privilegier och friheter undentagne, som hvar stad för sig udi sunderhet udaf oss nådigest äre undte och gifne vordne.

Till thet andre. Såsom the underdånigest begäre, att the olaglige hampner udi alle landzender måtte aflegges och förbudes, så vele vi och ther om late schrifve alle fougter till, att the hvar udi sin befallning ett grant och nöghe inseende hafve skole, thet ingen köpshandel skal drifves udi någre hampner, ther som thet tilförende udi vår salige käre her faders tidh och af ålder icke hafver varit brukligt, hvilket vi och igenom våre mandater udöfver hele rikit vele late förbiude, vidh sådene pen och straff, att then sådene förbudne och olaglige hampner besöker, skall hafve förverket, hvad godz och varer han tith förer, och ther til 40 marck then förste rese, then andre godzet och 80 marck; blifver någon oftere ther med beslagen, hafve förbrutidt lifvet.

Till thet tridie. Hvad thet olaglige landzköp är anrörendes, så är sådent udaf oss nogsampt tilförenne forbudit. Dog efter vi förnimme, att thet likväl hemligen skal blifve drifvit, dherföre vele vi ännu alfvarligen late biude och befale alle laghmän och stadthollere udi hvar landzende, att the ther um granneligen ransake skole, och fulkomligen tilseije them, som med sådene handel umgå och blifve beslagne, att the skole flytie in udi städerne och ther sökie dheris näring och barning thet bedzste the kunne, med laglige och borgerlige velkor, utgörandes seden ther af then rättighet, som andre våre undersåther och borgere udi köpstäderna skyllige och plichtige äre. Then thet icke göra vill, uthen ändå udöfver vår befallning drifver något landzköp, skal straffes,

efter som Sverigis lagh utviser och förmåler om them, som konungens mandat öfvertråde och förachte.

Till thet fierde. Om then handel och köpenskap, som våre tienere, skipper, styremän, bysseskyttare, båtmän och andre bruke, både uthen och innen i städerne, therigenom borgerskapet, som allenest therudaf lefve och cronen sin rettighet göre skole, blifve i lengden förderfvede, althenstund then näring, the udaf köpenskap kunne förvente, blifver them ther med förhindret och förtagen, så vele vi sådent ingelunde hafve efterlatidt eller tilstaddt, uthen så väl udi then motte som eliest i alt annedt våre konglige privilegier, hvilke vi hvar stadh udi sunderhet nådigest unt och gifvit hafve, therudinnan hvart stand och embete hafver sine friheter och velkor, aldellis obrotzligen vidh macht holdne och ratificeret, ther vidh hvar och en sig holle och rette skall, icke görendes ther udi någon motte emoth, vidh thet straff, som therudinnan förmeldt är. Dog icke thess mindre vele vi ändå therudöfver late schrifve våre befalningsmän till udi köpstäderne, att the både thenn och all annen oordning, så mykit them möjeligit är, afskaffe skole. Men hvad dheris begären angeller, att vi icke ville tilstedie them, som någre förläninger hafve, att the skole hafve macht att förbiude någre andre varer udi dheris befalning eller förläning, än som almenneligen udaf oss udöfver hele rikit äre förbudne, uten late sine landbönder uplate och selie dheris. hvilken them sielf synes, ther äre vi nådigest med tilfridz, så att inge udaf våre gode män af adelen, udaf hvad stand the hälst vare kunne, måge her efter bedrifve något landzköp, uten hvad the hafve behof til täringen udi theris hushold, thet må the köpe udi frie marckneder som andre våre undersåter (: dog icke till prongs eller köpenskap :) och icke tvinge dheris landbönder, som the anthen hafve af oss udi förläning, eller och besitie dheris arfvegodz, att the skole uplate them, hvad the hafve til att selie, uten bönderne måge drage ther med til köpstadz och förtyre dheris hos borgerne, thet beste the kunne. Och althenstund vi och nådigest hafve efterlatidt icke allenest våre och cronenes skattskyllige bönder uten och jämvel them, som våre arfvegodz besitie, att selie dheris, hvem them hälst synes, undentagendes någre skinvarer, som äre loskin, gode mårder och något annedt synnerligit, som vi oss vele hafve förbehollet, så kan icke heller någon begäre anthen så store eller större privilegier, än vi sielfve hafve. Och ther som någon af adelen fördrister sig her emoth att göre, då skall han både förläningerne och privilegierne

hafve förverket Vi vele och ingelunde hafve tilstaddt, att någon af adelen må gifve någre förbudne varer lös udaf riket, vid pen och straff, som saken är till.

Till thet fempte. Hvad then besväring belanger om Hans Fordells handel och landzköp¹, han bedrifver udi Botnen, vele vi honom thet icke lenger tilstedie, uten han skall nu her efter flytie in udi någon köpstad och ther bruke sin handel, efter som tilförende om the andre landzköpmän berört är, hvarföre vi honom och nu til oss hafve latidt förschrifve. Ther till med skall han och böte, för thet han alrede emot Sverigis lagh och vår befallning giordt hafver.

Till thet siette, besväre the sikh öfver the fremmende köpmän, som allestädes her i riket om kring drage, upköpandes the beste varer, hvar the them kunne öfver komme, icke uten våre undersåthers store skade och förderf. Så skall sådent ingelunde blifve efterlatidt eller tilstaddt, uten vi vele late schrifve våre stadthollere till udöfver hele riket, att the ther på ett flitigt inseende hafve skole. Och hvar the någon medh sådent olagligit och förbudit landzköp kunne beslå och beträde, då skole the honom fengklig (!) antaste och til videre besked väl förvare late. Then andre *practica*, som en part af them seden bruke, i thet att, så snart the förnimme något schip är ifrå Tydzland ankommedt i skären, drage the strax hemligen ther uth och slå alt thet godz under sikh, som the kunné tenkie någon profit och fordel är på till att bekomme, skall them och blifve förtagen igenom någon förtrogen, som udaf oss skal blifve förordnedt till att handle med the fremmende köpmän, som hit in i landet komme, um ett visst köp på hvad varer the före, efter som udi vår salige käre her faders tidh skedde, ther till och någon udaf borgerne udi Stockholm hos then andre kunne bruket blifve, som på thenn utlendzsche handel så väl som then her inrikes blifver drifvin, best vore förfaren. Udi like motte vele vi och, att hvad som udi stadzlagen förmales om the sex veker, på hvilke the fremmende skole till like blifve liggendes udi Stockholm och icke lenger, skall och nu her efter holles vidh macht, ther borgmestere och rådth ther i staden skole hafve tillsyn och upseende medh.

Till thet siunde. Hvad then besväring anrörendes är um thet vexleri, som the fremmende en tidh long her i riket bruket hafve, therigenom then svåre dyre tidh och mykit är uppkommen, så vele

¹ Hans Fordell var en af de förnämste männen i Österbotten och blef senare en af allmogens ledare i klubbekriget.

vi och thet her efter aldelis udöfver hele riket hafve förbudt och ther om late schrifve våre stadthollere till udi alle landzender, att the sådene skole antaste och uptage, hvar the them hälst kunne öfverkomme och beslå.

Till thet ottende. Om något smått mynt, så vele vi nu med thet förste till någre tusend marck udi tvåörestycker och halförer late förmynte och seden ibland then man utgifve, på thet the seden theste bättre med hvar annen skole handle kunne.

Till thet niende. Om then olydne borgerskapedt i Stockholm besväre sikh udöfver, att våre tienere ther i staden skole bevisse, när them något till stadzens beste, anthen på rådhuset eller eliest, blifver tilsagt, budit och befaledt, så vele vi late göre then förordning, att ther på skal blifve en förbättring; så frampt then thet icke göre vill, uten later sikh her efter med någon motvillighet anthen i ord eller gerninger emot them, som befalningen ther i staden (hafve), förnimme, icke¹ skall ther före tilbörligen såsom en ohörsam tienere straffedt blifve.

Till thet tiende. Om them, som på både malmerne boendes äre och bruke borgere näring, dog icke utgöre ther någon rättighet udaf, therpå är tilförenne svaredt, att så monge, som någon köpmans handel drifve, vare sikh anthen våre eigne tienere eller andre, skole drage stadzens tunge med gäst och gångende så väl som borgerne ther i staden, efter som privilegierne lyde och förmäle.

Till thet ellefte. Hvad then punct anrörer om the monge hester, the fremmende holle ther i byn, therigenom fodringen blifver alt för mykit stagredt och uppsatt, ther om måge borgmestere och råd ther i staden sielfve bestelle, efter som the best kunne tenkie lägligit vare vill.

Till thet tolfte. Såsom the udi underdånighet äre begärendes, att alle the, som hafve hus och tompter ther i Stockholm, skole vare plichtige att holle renlighet för dheris ägher, opå thet att then onde lucht och farlige siukdom, som sig ther af mykit förorsaker, måtte någerledes blifve förtagen och stilledt, så måge borgmestere och råd ther i staden yterligere her efter änn her till hafve ther inseende medh och ther um igenom stadzens tienere eller andre bestelle, så att the icke sielfve finnes vare störste orsaken ther till. Dog icke thess mindre vele vi late befale våre stadthollere och befalningsmän på Stockholm, att the skole föreholle hvar och en, som ther i staden någon liggende grund hafver, så väl våre eigne

¹ *Icke* torde böra utbytas mot *han* eller *then* för att erhålla god mening.

tienerne som andre, att the sigh ther till välvillige skole befinne late, så frampt the för sådene ohörsamhet icke vele tilbörliken straffede blifve.

Till thet trettende. Att the hus, som ther i staden blifve utlegde, måtte utstedies godt folck, som oss och staden then tilbörliche rettighet gøre kunde, sådent se vi gerne, vele och icke tilstedie, att annerledes ske skall. Ther på the och måge hafve upsyn, som någre hus hafve till att uthyre, att the setie ther erligit och godt folck udi, som kunne hafve råd och vilie till att stå dheris hus väl före och gøre ther skäl och rett udaf.

Till thet fiortende. Hvad belanger then besväring um the vintermarckneder, som vår käre broder then högborne furste hertig Carl udi sitt furstendöme skall hafve latidt förbiude Stockholms borgere drage udi, ther om hafve vi nu med högbemälte vår käre broder således förhandlet, att h. K. her efter icke varder them förvägrendes ther till att bruke dheris handel så väl som udi andre städer her i Sverie udi frie marckneder, så att them inge varer, hvarken jern eller annedt, hvad vi icke almenneligen hafve latidt förbiude, skall blifve them ther anhollit, uten fritt efterlatidt att upköpe och täden före, efter som thet udi vår salige käre her faders tidh hafver varit brukligit.

Till thet femptende. Hvadh thet fel och mangel angeller, som udi upstäderna vare skall med vicht och pundere, ther om vele vi late ransake. Och ther som thet udi sanning befins, att therudinnen något bedrägeligit handles, då skall ther på ske en förändring, efter som af ålder och udi vår salige käre her faders tidh udi alle städer och landzender med vichten varit hafver, hvilkit och nu obrotzligen skall blifve vidh macht holledt. Theslikes vele vi late gøre then förordning medh thet vichtjernerdt nu mykit brukes, att thet och skall ske uten våre undersåters besväring, som ther med handle.

Till thet sextende. Thet the begäre förlof att ut mustre alt onyttigt folck, som sigh på både malmerne ther förholle och dagligen förmere, som äre löse koner och annedt parti, som hvarken vele eller kunne gøre något gagn, uten dagligen öfve sigh udi all skalckhet, last och skam, så kunne vi sådent väl lide; dog så att ther som något erligit och nyttigt folck, anthen handtverkere eller andre, som dheris näring lagligen och redeligen sökie ville, achtete setie sigh ther nedh, då see vi gerne, att våre undersåther både i staden och på malmerne måtte fast heller blifve förmerede änn förminske. Och efter thet våre undersåther ther i staden besväre sigh

öfver sådant onyttigt folck, så vele vi her medh alfvarligen hafve budit och befaledt alle, som ther anthen i staden eller på malmerne boendes äre, synnerligen the som barn hafve, att the udi dheris ungdom holle them til scole, som ther till kunne vare tienlige, eller och til att bruke köpenskap anthen her inrikes eller uthenlandz. Och the, som då ther icke hade lust till, skole förelidre late läre något godt handverk, therigenom the sin föde erligen kunne förverfve och förtiene, althenstund man nu siellen finner en svensk, som något godt embete rätteligen kan, ther man dog eliest helst brukede them fram för någre fremmende, hvar the något lärt hade. Ther om vi och nu med thet förste vårt mandat udöfver hele riket udi alle städer och landzender vele late utgå och publicere.

Till thet siuttende. Hvad then köpeordning och stadge belanger, som nu både på inlendsche och utlendsche varer giord är¹, att han så väl udaf högre som nidrige stender måtte blifve hollen, så frampt att borgerne udi köpstäderna skole blifve beholdne och icke i grund förderfvede, hvar the allenest skulle vare förplichtede samme ordning att holle och inge andre. Ther om är alrede igenom våre mandater, som ther på äre utgongne, nogsampt gifvit tilkenne, att menige Sverigis rikis inbyggere, udi hvad stand eller condition the hälst vare kunne, förskrifne ordning skole vare undergifne och obrotzligen till att holle förplichtede, vidh thet straff, som therudinnen förmält är.

Till beslutdt, hvad then endtskyllen anrörer um thet landzköp, borgerne udi Stockholm äre beryctede före, att the udi Norlanden, Botnen, Bergslagen och annerstädes her i riket igenom dheris drenger göre och drifve skole, så late vi blifve udi sitt verde, hvad som her till i så motte udaf them emot vår vilie och oss ovetterligit kan skedt vare. Dog vele vi her med alfvarligen hafve budit och befaledt alle våre trogne undersåther udi oftebemälte vår stadh Stockholm, som sig med köpenskap föde och näre, att hvar som någon af eder anthen hemligit vexleri, olagligit landzköp, falskhet udi vicht eller eliest her till bruket hafver, thet han her efter med sådant afstår, så frampt att then, som ther med efter thenne dagh udi thet ringeste blifver beslagen, icke skall hafve förverket then gunst, som han sigh till oss kunde hafve till att förmode. Ther och borgmestere och rådih i staden med synnerlig flit och uppsyn på achte skole, rådendes och förmanendes borgerskapet ther till, att the icke någon bedrägelig uten en christelig, rettvig och redelig

¹ Se ofvan, noten sid. 85.

handel och vandel bedrifve, på thet att, hvad the nu hafve sig besväredt icke allenest udöfver the fremmende, uten och våre egne undersåther udi andre städer och landzender her i riket, skal icke med någon godh skäl blifve them sielfve på sidzstene tilmätidt och öfverbetygd. *Actum loco et tempore ut supra.*

I. R. S.

43. Johan III:s donationsbref på kalkugn och kalkberg på Värmdön. Stockholm den 23 augusti 1574.

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref.*
— Johans sigill (se under N:o 40) under texten, nederst på sid. 1.

Vi Johan then tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendes etc. konungh, gøre vetterligidt, att, effther thet vi hafve befaleddt oss elselige våre trogne undersåther, bårgmestere och rådhs samt menigheten udi vår stadh Stocholm, att the hvar udi sin stadh skole beflithe sigh till att bygge och förbättre staden icke allenest medh theris egne hus, uthen och så medh almennelige stadzens bygningh och befästningh, och vi förnimme, att the icke bekomme så mykin tillförningh medh kalck, som till sådane bygninger nödtorfheligen vill behöfves, dherføre hafve vi af gunst och nåde undt och efftherlatidt, som vi och nu medh thet vårt öpne bref unne och nådigst efftherlathe samme våre undersåther enn kalkugn, liggendes på Värmdön, som tilförende hafver varidt i bruk och udi någre år hafver legedt ödhe och obrukedt, så att the samme kalkugn på theris egin umkåstnedt måge lathe uprätte och (: oss till enn behageligh tidh :) bruke thet kalckbärgh, som ther nest under belägit är. Vi hafve och gunsteligen efftherlatidt, att the måge lathe hugge så mykin vedh, ther sådane skogh och lägenhet vare kann, som the till samme kalkbruk nödtorfheligen behöfve kunne. Förbiudendes förthenskuldh här medh våre befallningsmänn

sampt alle andre, som för våre skuldh vele och schole göre och lathe, att göre förnämde våre undersåther emoth thenne vår gunstige efftherlatilse något hinder eller förfångh. Ther hvar och enn må vethe sigh effther rätte. Gifvidt på vårt kong:e slott Stockholm thenn 23 augusti anno etc. 1574.

I. R. S.

44. **Johan III:s befallning till Bengt Ribbing, Birger Isaksson, Johan Henriksson och Nils Hansson angående prästers och bönders hus i staden. Uppsala den 6 november 1577.**

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref*. — Texten på sid. 1; Johans sigill (vax med öfverlagdt papper, formen något olika det under N:o 40) på sid. 4 såsom försegling af det hopvikta brevet. Utanskrift: *Till våre trogne menn, undersåter och tiennere Bengt Ribbingh, Birge Isaksonn, Johannes Henrichsonn secreterer och Nils Hansson, våre tillförordnede udi slotzläfven på Stockholm, samptligen, gunsteligen. Därunder finnes tillagdt med olika stilar: annkommit thenn 9 nouembris anno etc. 77 samt Läset för menigheten upå rådstugen 11 nouembris anno 77.*

Jahann thenn tridie, medh Gudz nådhe Sverigis, Göthes och Vendes etc. konungh. Vår synnerlige gunst och nådige villie tilförenne. Vi kunne edher, trogne menn och undersåter, gunsteligen icke förhålle, att oss är förekommit och tilkänne gifvit, huru en part prester och bönder upköpe the mäste hus, som i Stockholm kunne vare till att bekomme och fale äre, hvilche hus the icke våre undersåther och borgere thersammestädz, som inge hus siälfve äghe, vele förhyre, uthen heller en hop löst parti, som hvareken oss och cronen någon tienist eller rättighet utgöre, insettie och uthlege, och scher ther medh, att samme hus blifve hvareken upbygde eller förbättre, uthen mere fördärfvede och nedrothne. År förthenschuldh vår alfvarlige villie och befallningh, att I tillseije och förhålle så väl prester som bönder, the ther äghende äre till så-

danne hus och them icke siälfve besittie, icke heller tänckie till att byggie och förbätre, att the schole vare förtänckte uplathe borgerne samme hus till köps för så många peninger, the kunne blifve skattede och göre skäl före.

Hvar och någon är, som hvarcken understår sikh vele byggie förschrifne hus eller och sielf besittie, icke heller äre tillsinnes them försälie, då schole I tillsäije ägenden, att vi vele lathe förnämde hus vederkennes, och schole vare förvärcket under oss och cronon, och upå thett the upskuf och tidh måtte hafve sikh ther um betenckie, då äre vi gunsteligen tillfridz, att the måge dagh hafve till nästkommende påske och icke längre, her um I aldelis så beställe schole, och I hafve edher efftherrette, Gudh befalendes. Schrifvit på Upsala thenn 6 *nouembris anno* etc. 77, udi vår regementz tidh på thett tijende.

45. **Johan III:s resolution på stadens besvär angående dess torn. Svartsjö den 28 maj 1579.**

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Kongl. bref till magistraten i original* I. — Texten öfverst på sid. 1; sigillet bortfallet, har varit fästadt på sid. 4 för att försegla det hopvikta brefvet. Utanskrift till borgmästare och råd. Senare antecknadt: 6 *junii anno* 79.

Jahan then tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Götes och Vendes etc. konungh. Vår gunst och nåde tilförenne etc. Vi hafve undfångit eders schrifvelse, trogne undersåther, ther medh I gifve tilkenne, att eder emoth vår vilie och befalningh sker någon förhindringh på stadzens torn och annat, hvadh som vi till stadzens bedzste medh våre bref och privilegier eder gunsteligen undt och efftherlatidt hafve, så vele vi ingelunde hafve tillstadt, att så ske skall, hvarföre vi och nu her medh lathe eder tilschike vårt öpne bref och fullmacht¹, ther medh vi än nu vele hafve bekreffthet och stadfest thet, som vi tillförennde om förnämde torn eder gunsteligen hafve tillsagt och efftherlatidt, ther effther i eder I then sak

¹ Se N:o 46.

hafve till att rätte och förholle. Gudh eder befalendes. Schrifvit på vårt hus Svartzö then 28 maii anno etc. 79, udi vårt regementz tidh på thet ellefte.

46. Johan III:s öppna bref om stadens torn. Svartsjö den 28 maj 1579.

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref*. — Sigillet bortfallet, har varit fästadt under texten nederst på sid. 1.

Vi Jahan then tridie, medh Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendes etc. konungh, göre vetterligit, att efter vi hafve förnummit, att våre trogne undersåter, borgmester och råd i Stockholm, scher någon förhindring upå the hus och torn, som vi dhem till stadzens nytte medh våre kong:e bref och privilegier nådigst undt och efterlatit hafve, så att en part af våre tienere och andre, som förnämde torn besittie och inne hafve, icke vele gifve then ränthe och huslege, som ther udaf årligen bör utgöres, uthen att en part understå sigh aldelis uthen vårt låf och tillståndh medh våld same torn och hus uthen leghe att besittie och behålle, så står oss icke till att lidhe, att hvad som vi udi så motte förnämde våre undersåter nådigst hafve undt och efterlatit, skall dhem anthen af våre tienere eller andre blifve förvägret eller förhållet, uthen vele, såsom vi och här medh alfvarligen befale, att the förschrifne hus och torn aldelis obehindrede niuthe, bruke och behålle måge och skole, them till att förbyggie och bruke till stadzens gagn och beste, efter som våre bref och privilegier, vi ther upå gifvit hafve, innehålle och förmålle.

Förbiude fördenschuldh och här medh af kongligh macht befale alle, både ädle och oädle, innen råd z eller uthen, tesligest våre eghne tienere såsom alle andre, ehvilche the helst vare kunne, att the icke schole fördryste sig att göre förschrifne våre undersåter här emot något hinder eller förfångh, så frampt the vele göre thet oss är behageligit och undvike vår ogunst och tilbörliget straff, så som vi och här medh gunsteligen och alfvarligen vele hafve för-

manedt, budit och befalet våre tillförordnade stathollere på Stocholm, att the iche tillstädie, att dhenne vår nådige tillatillse udi någre motthe, som förbemelt är, motte blifve dhem förhindredt, uthen ther till förhielp, att hvad som vi oftebemelte våre undersåter medh förnämde våre konglige bref till stadzens förbättring och förmering gunsteligen undt och efterlatit hafve, motte styrckes och vid macht hålles. Ther med sker, dhet oss är behageligidt, och hvar och en må vette sigh effterrätte. Schrifvit på vårt hus Svartzö thenn 28 *mai* anno etc. 79, udi vårt regementz tidh på thet elleffte.

I. R. S.

47. **Johan III:s resolution på städernas besvär. Stockholm i januari 1582.**

Samtida handskrift ("Städernas samptlige klagemåll then 16 jan. 82") bland *Riksdagsakta*, innehållande de enskilda städernas, främst Stockholms, besvär tillika med den kortfattade resolutionen. Bådadera aftryckta i *Sv. riksdagsakter* II, sid. 591 ff.

Först effther städernes klagemåll äre vidhlöfftige, och kan icke så hastigt dertill svares, derföre vill h. k. M:t, att de skole komme tilsamens på en lägligh städh och sielfve förene sigh om de ärender, som de nu mest stå udi tvist om, (som) de best kunne och lideligit vare kann, så att både siöstäderna och upstäderna kunne blifve vidh macht, och vill h. k. M:t förordne någre sine trogne menn och råd, som och skole hielpe till, att the motte fulkomligen blifve förente, begge parterne till gagn och beste, så att handeln motte komme udi ett gott skick och lag igen, hvilket h. k. M:t seden med sitt kong:e bref vill stadfeste.

Om landzköpet, som de och klage um, vill h. k. M:t lathe alldeles afskaffe och förbiude, så vell iblandh högre som nidrige ständer, och gifver h. k. M:t borgerskapet lof, fulmacht och tilståndh att uptage allt dett godz, ehvadh dett vare kan, som de finne och

beslå kunne vare nidsatt på landzbygden till att uthselie till prångs, der uthaf vill h. k. M:t unne dem på thenne tidh en trie part, och thet andre skall leffreres k. M:tz fougter, hvilke sampt med professerne skole plichtige vare them ther till förhielpe.

H. k. M:t hafver och gifvit städerne på någon tidh fri för skiutzreser och umlags gestninger, och skall ingen, hvilken dett helst vare kann, hafve macht att fordre udi städerne anthen skiutzreser, öll eller mat uthen betalningh, dogh vill h. k. M:t hafve sigh förbehollit borgelägerne, som h. k. M:t för thenne tidz lägenhet skuldh nödges under stundum att legge i städerne.

Och vill h. k. M:t, att bönderne skole sökie till närmste köpstadh med thet, de falt hafve. Dogh om marknedtz tider vare lof gifvit hvar drage, hvart honom synes.

48. **Johan III:s resolution på stadens besvär rörande olaga handel och näring. Svartsjö den 5 juli 1582.**

Original på papper i Stockholms rådhusarkiv: *Diverse konungabref.* — Texten på sid. 1—2: Johans sigill (se under N:o 44) på sid. 4 såsom försegling af det hopvikta brefvet. Utanskrift till borgmästare och rådmän. Med annan stil antecknad: 7 *julii anno etc. 82.*

Jahan thenn tridie, medh Gudz nådhe Sveriges, Göthes och Vendes konungh, storfurste till Findlandh, Carelen, Ingermanlandh och Solouschy Pethyn i Rydzlandh och öfver de Ester i Liflandh hertigh etc. Vår synnerligh ynnest, nådh och benägenhet tillförende etc. Vi hafve förnummidt, trogne undersåther, utaf eders underdånighe suplicatz, hvilket vi oss hafve latidt föreläse, edhers klagen och besväringh om them, som ther i staden och udi förstäderne medh förköp, tesligest medh bryggestol och elliest bruke handel, vandel och borgere näringh like medh borgensskapet, dogh i ingen motte vele vare medh under stadzens tunge, staden till ingen rinnges besväringh, hvilket I ödmiukeligen begäre att motte blifve afskaffedt; tesligest att de frihetz bref, som någre ther i staden af oss bekommidt hafve, motte blifve igenkallede, på dett